

EĞİTSEL YÖNÜYLE NAMAZ

“ Biz çocukları disiplinli bir şekilde yetiştirmeyi amaçlarız. Bu amacın arkasında yatan temel hedef ise onların kendi kendilerini ayarlayabilen, yönetebilen kişiler olmasını sağlamaktır. ”

Dr. Ayşe DOLMACI
Eğitimci-Yazar

Namaz, Allah'a kulluk etmenin en güzel, en yoğun, en somut şekilde ifade edilmiştir. Günde beş defa hayatın içine sıkı bir şekilde nüfuz eder ve niçin bu dünyada yaşıyor olduğumuzu hatırlatır; bize Rabbimizin sayısız nimetlerine şükürümüzü eda edebilme imkânı verir.

Allah'ın huzurunda bulunmak, huzurda bulunuşun bilincine varmak, O'nunla iletişimde olmak, O'nun karşısında kendi durumunu değerlendirmek, kendi yaşayışının hesabını vermek... İşte bu bilinçle ifa edilmeye çalışılan namaz, insanı her türlü kötülükten alıkoyma gücüne sahiptir.

Namazın kötülüklerden alıkoyma özelliğini ortaya koyan ayet-i kerime, bu ibadetin eğitici gücünü vurgular. Namaz kılanlar, kapılarının önünde akan bir nehirde günde beş defa yıkılıyor gibidirler. Günde beş vakit Allah'ın huzuruna çıkan insan, O'nu ve ahi-

ret gününü yoğun bir şekilde hatırlayarak düşünce ve davranışlarını istikamet üzerinde tutmaya gayret eder. Böylece namaz, fiziki ve ruhi bir arınma sağlar.

Müslümanlar şeytana ya da nefislerine uyup da kötü bir iş yapmaya kalkışsalar bile, tövbe kapısı kendilerine açıktır. Namazda nefislerini muhasebeye çeker, yanlış yola yönelmiş olmanın pişmanlığını yaşar ve hatalarını düzeltme imkânına sahip olabilirler. Küçük günahlar vakit namazlarını kılmakla affolunabilir.

İnsanı, nefsinin hevâsına boyun eğmekten koruması, namazın önemli vasıflarından biridir. Bu bir iç disiplin kazanma olayıdır. Eğitimde disiplin çok önemlidir. Namaz kılarak biz; Allah'a itaat ederiz, irademizi güçlendiririz, sabra alışırsınız, kurallara uymayı öğreniriz.

Bir insan, her istediğini yapabilecek güce sahip olarak, başıboş bir şekilde ortalığa bırakıldığı zaman,

bakımsız bir tarlayı yabancı otların sarması misali, kolayca insanlık çizgilerinin dışına çıkabilmektedir. İnsanda bulunan nefis gücü “her türlü süfli arzunun peşinde koşar. Bunların hemen gerçekleşmesini ister. Ertelenmekten hoşlanmaz, denetlenmek istemez.” Kişinin nefsi mesela komşu bahçedeki elmayı çalmak isteyebilir. Ancak bu davranışına karşıdan bir otorite uygulanırsa, kişi kendi yaptığını sorgulamaya başlar ve bu yolla nefsi terbiye edilmiş olur.

“Biz çocukları disiplinli bir şekilde yetiştirmeyi amaçlarız. Bu amacın arkasında yatan temel hedef ise onların kendi kendilerini ayarlayabilen, yönetebilen kişiler olmasını sağlamaktır.” Nefsani gücün kontrolsüz yönünü dizginlemek ve nefsin insana enerji sağlayan boyutunu iyi işler yapmaya yönlendirmek gerekir.

“İnsanın yeri geldiği zaman, bazı arzularına muhalefet etmesi gerektiğini bilmesi ve buna göre davranması, onun akıllı bir kişi olduğunun göstergesidir.

Akıl ve nefis birbirlerinin karşısında yer alan iki güçtür. İnsanın iradesinin güçlenmesi de nefse hâkim olmanın bir başka yoludur. Akıl ve irade ele ele vererek, nefsin bizi kendisine köle yapmasına karşı koyarlar.”

İbadetler, insanın yaratıcısına duyduğu saygı nedeniyle O'na itaat etmesi ve bazı zevklerinden vazgeçmesi olarak tanımlanabilir. Bütün ibadetlerde kulu eğitime fonksiyonu vardır ama özellikle orucun ve namazın kişiye güçlü bir şekilde sabrı öğrettiği ve irade eğitimi kazandırdığı gözlemlenebilir.

Namaza duran kimse, namazın erkânından başka bir harekette bulunamaz. Böylece serbestliğe alışmış olan nefsin her isteği yapılmamış olur. Kişi kendisini bir disiplin içine sokar. Bu durumu alışkanlık hâline getirmenin, kişinin hayatına pek çok olumlu katkısı olacaktır. Kişinin kendini aşması, nefsinin onu kötüye yönlendiren tabiatının önüne geçip, iyilik yapmanın ruhuna kazandırdığı dayanılmaz zevki yaşamaması, namazla ve benzeri ibadetlerle mümkün olmaktadır.

Namazın insanı disipline etme özelliği yanında ona bir sığınak oluşturma ve kendini güvende hissetmesini sağlama özelliği de vardır. “İnsan yaratıcısıyla etkileşime girmediği zaman ve beyin bölgesi bunu hissetmediği takdirde, kişi kendisini yalnız hisseder.” Yaşama gayesi güdük kalan bu insan, kapasitesini geliştirememiş bir birey olarak hayat sürmeye mahkûm olur.

Modern insanı en fazla mağdur eden konulardan biri de belirsizlik duygusudur. Birçok teknolojik gelişmenin içinde boğulan çağımız insanı, yolunu şaşırmış bir yolcu gibidir. “Acı veren bir güçsüzlük duygusu, oradan oraya atılmışlık fikri ve anlamı olmayan bir boşluk.” Bu durumda insan dinin kendisine kazandıracığı hayata anlam yükleme fonksiyonuna gerçekten büyük bir ihtiyaç duyar. “Yaratıcı ile kurulacak, dolaşsız ve kendiliğinden oluşan bir dinî tecrübe” ruhi gelişimin temel unsurudur.

İnsanın beyninde, kişinin bireyselliğinin evrenle bütünleştiğini hissettiği, zihnindeki soruları giderdiği, arzularının ve ihtiyaçlarının karşılandığını hissettiği an aktif

hâle gelen, mutlulukla ilgili bir alan mevcuttur. Tanrı merkezi denilen bu alanda mutluluğun uyanması için, kişinin bunları bir ihtiyaç olarak hissetmesi gerekmektedir.

Dinî duyguları yaşamaya yönelik bir çaba göstermemek; insanda mutsuzluk, tatminsizlik ve hayatın zorluklarıyla mücadele etme konusunda savunmasız kalmak gibi olumsuzlukların yaşanmasına sebep olmaktadır. Allah'ın huzuruna durarak O'nun her şeye kadir olduğunu ve tek yardım istememiz gereken merci olduğunu hatırlamak, içimizdeki dertlerin, sıkıntıların en büyük ilacı olacaktır. Bu hatırlayış sayesinde, haksızlığa uğrayan teselli bulur, yardıma muhtaç olan en doğru adrese gelmiş olduğunu bilir, korkusu olan emniyet hisseder, endişesi olan Allah'tan başka kimse bu endişeleri yok edemeyeceğinin farkına varır.

Namazın zaman kavramıyla da yakın bir alakası vardır ve bize zamanı idare etme, onu idareli kullanma eğitimi verir. Namaz, kişinin yaşadığı bir günlük zaman dilimini beş parçaya böler ve zamanını bu köşe taşlarını göz önüne alarak değerlendirmesini öngörür. Böylece vaktin kıymetine dikkat çekilmiş olur. Haftada bir defa kılınan ve yılda iki defa kılınan namazlar ise zamanı daha geniş ölçekte değerlendirme vesilesidir.

“Günde beş defa namaz kılan, camide cemaatle namaz kılmaya gayret eden ve iftitahtan kaçırılmaya çalışan kimse için bir saniyenin bile önemi vardır.” Bu ibadetin vakitler konusunda bizden ne kadar hassas davranmamız gerektiğini talep etmesine bakarak şu tespiti yapabiliriz: “Allah Teâlâ bizden planlı yaşayan, bütün hareket ve davranışlarını zamana göre tayin ve temin eden insanlar olmamızı istemektedir.”

Cemaatle namaz kılmak, insanlara sınıf farklılaşmalarının önüne geçebilme imkânı sağlar. Zengin-fakir, aydın-cahil çeşitli statülere sahip kişiler aynı safta omuz omuza vererek kardeşlik havasında namaz kılarlarken, birbirlerine saygı göstermeyi de öğrenirler.

Niyet, namazın şartlarından biridir. Namazın eğitici boyutunun açığa çıkması için niyet bilinci göz ardı edilmemelidir. “Niyet, bilincin eyleme iştirak etmesi hâlidir. Niyetin varlığı ibadete değer kazandırır. Niyetin eylemde yeterince hissedilmemesi, ibadetten alınan tadı azaltır.”

Namaz için niyetimiz, bütün varlığımızla Allah'ın huzurunda bulunmak ve O'na en güzel şekilde kulluk etmeye çalışmak olmalıdır. Bu niyetle dış dünyadan gelen sinyallere kendimizi olabildiğince kapamaya

“Hepiniz çobansınız ve hepiniz idare ettiklerinizden sorumlusunuz.” (Buhârî, Cum`a 11)

İsmail Hakkı Altunbezer'in
celi sülüs levhası.
Tezhip: Nadide Uluant

çalışırız. Gözlerimiz bir şey görmemeye, kulaklarımız bir şey duymamaya gayret eder. Aklımıza gelen farklı düşünceleri zihnimizden kovmaya çalışırız. Tek bir hedefe kilitlenme amacındayken, bütün azalarımız sükûnete kavuşur. Beynimizi kemiren vesveseler, korkular, endişeler, gündelik koşuşturma temposunun üzerimize yüklediği ağırlıklar kaybolmaya yüz tutar.

“İnsanın içinde duygu, düşünce ve hareket olarak belirleyebileceğimiz üç güç merkezi bulunmaktadır. Çoğu zaman birbirinden bağımsız bir şekilde çalışan ve farklı işleyiş hızına sahip bulunan bu üç merkezi bir noktada birleştirerek, birbirleriyle etkileşimlerini sağlamak, insanı kendisine tanıtabilecek mahiyette, değerli bir eylemdir. Namaz kılmak insana bu yeteneği kazandırır. Bir yandan bedenimizdeki hareketlere hâkim olmaya çalışırken, diğer yandan duygu ve düşüncelerimizi belli bir noktada odaklamaya çalışırız.”

Günlük hayatta sık sık duygu ya da düşünce güç-

lerinden birinin diğerini bastırıldığını ve insanda bir dengesizlik hâli meydana getirdiğini görürüz. Böyle zamanlarda yaralanmalara son derece açık oluruz. Namaz kılmak, kişiye bu dengesizlik hâlinin önüne geçme fırsatı verir.

Olaylara belli bir mesafeden bakabilmek, yaşadığımız olayların bizi duygusal olarak etkilemesini engellemede büyük bir role sahiptir. Namaza durunca kendimizi günlük olayların akışından sıyırmaya gayretine gireriz. Aklımız, kalbimiz, ruhumuz, tüm bedenimiz tek bir amaca hizmet eder, tek bir noktaya odaklanır.

İnsanın kendisine ve hayata olumlu bir bakış açısı ile bakabilmesi, hem sevgi dolu biri olmasını, hem de sorumluluklarının kolayca üstesinden gelebilmesini sağlar. İşte namaz ile kendisini bir yere ait hissetmek, dinî bir bütünlüğün parçası olma duygusundan kuvvet almak, ona bu olumlu bakış açısını temin edebilir. Eğer kişi aldığı dinî eğitim sayesinde “Allah sevgisine ulaşan bir insan olabilirse başta insanlar olmak üzere bütün yaratıkları sevecektir. Bu sevgi ona her türlü güçlüğü yenmesinde yardımcı olacaktır.”

Namazın kötülüklerden alıkoyma, insanın bedenini ve ruhunu arındırma, onu özgürleştirme, ona bir sığınak oluşturma ve onu koruma vasıfları özellikle ayet ve hadislerde veciz bir şekilde anlatılmıştır ve bu yönleriyle namazın eğitsel boyutuna da dikkatler çekilmiş olmaktadır. ■

KAYNAKÇA

- Daryal, Ali Murat, Dini Hayatın Psiko-Sosyal Temelleri, İFAV Yay., İstanbul, 2013.
- Dodson, Fitzhugh, Çocuk Yaşken Eğilir, (Çeviren: Seçkin Selvi), Özgür Yay., İstanbul, 1990.
- Dodurgali, Abdurrahman, Ailede Çocuğun Din Eğitimi, İFAV Yay., İstanbul, 1996.
- Dolmacı, Ayşe, Çocuğunuza Oruç Tutmayı Kolaylaştırma Yolları, Ensar Neşr., İstanbul, 2014.
- Dolmacı, Ayşe, Çocuğunuzun Namaz Kılmaya Alıştırma Yolları, Ensar Neşr., İstanbul, 2014.
- Mehmedoğlu, Yurdağül, Erişkin Bireyin Kendilik Bilinci ve Din Eğitimi, Rağbet Yay., İstanbul, 2001.
- Tarhan, Nevzat, İnanç Psikolojisi; Timaş Yayınları, İstanbul, 2010.
- Yavuzer, Haluk, Ana-Baba ve Çocuk, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999.